

به نام خدا

چهل و پنجمین جلسه پژوهشکده نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تحت عنوان: «مناسبات جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی؛ حرکت به سوی تقابل یا تعامل» با سخنرانی دکتر حمیدرضا اکبری و اعضای پژوهشکده نظریه پردازی و دیگر اساتید و صاحب نظران در تاریخ ۹۴/۱۲/۱۱ در سالن اندیشه برگزار گردید.

اهم اظهارات دکتر اکبری به شرح زیر می باشد:

ما در نظریه سازه انگاری Constructivism بحث مهمی داریم تحت این عنوان که در سطح کلان روابط بین الملل سه نوع ساختار اصلی می تواند وجود داشته باشد و دولت ها با توجه به نوع نقش هایی که دارند، در این نظام مسلط هستند. این سه ساختار عبارتند از: دشمنی، رقابت و دوستی. لذا آنارشی به مثابه ی ظرف خالی و فاقد منطق ذاتی است و به تبع ساختاری که ما درون آن قرار می دهیم، منطق پیدا می کند. به این اساس سه منطق یا فرهنگ بر اساس ساختار مذکور عبارتند از: منطق هابزی، منطق لاکی و منطق کانتی. منطق هابزی بر اصل دشمنی استوار است. دشمن چه واقعی باشد چه خیالی، هنگامی که کنشگران آن را واقعی بدانند، پیامدهای واقعی خواهد داشت. در این منطق، بازنمایی دیگری به عنوان دشمن حداقل ۴ پیامد برای رفتار سیاست خارجی یک دولت دارد: ۱- واکنش دولت ها نسبت به دشمن عمیق است. علی رغم اینکه آن دولت به دنبال حفظ وضع موجود است، اما تهدید دشمن او را وا می دارد که به شکل تجدید نظر طلبانه عمل کند. ۲- تصمیم گیری همراه با ارائه تصویر بد از آینده است. لذا احتمال همکاری در مقابل حرکات مسالمت آمیز کاهش می یابد. ۳- توانمندی نظامی نسبی بسیار مهم خواهد بود. ۴- در شرایط جنگ، مرزی در کنترل خشونت نمی توان قایل شد. به نظر می رسد عربستان سعودی در فضای بین المللی موجود رفتار سیاست خارجی خود را بر این منطق استوار کرده است و برون داد سیاست خارجی عربستان چنین مساله ای را نشان می دهد.

اگر نگاهی به مؤلفه های تأثیر گذار در سه سطح داخلی، منطقه ای و بین المللی که رفتار سیاست خارجی عربستان را تشکیل می دهند نگاهی بیاندازیم، می بینیم عربستان در هر سطح تهدیدات مهم و فعالی را درک یا تصور می کند و واکنش این کشور نسبت به این تهدیدات خشن و ماجراجویانه است. عربستان هم در حوزه داخلی و هم در حوزه منطقه ای و هم در حوزه بین المللی احساس می کند ثبات گذشته در حال فروریختن است و اتفاقاً در هر سه سطح احساس می کند جمهوری اسلامی ایران مهمترین تهدید امنیتی این کشور به شمار می رود، لذا جمهوری اسلامی را دشمن خود فرض می کند و با این اقدام سعی می کند ضمن تهدید زدایی از سوی دشمن، بازیابی ثبات و اسقرار داشته باشد. در سطح داخلی: ایران به واسطه نفوذ در حج، جامعه شیعیان، ارائه الگوی حکومت اسلامی، نظام مردم سالار و انقلابی و... تهدیدی برای هویت سعودی ها در داخل این کشور محسوب می شود.

در سطح منطقه ای: حمایت ایران از جریانات اسلامی، تحول خواه و انقلابی، جبهه مقاومت، نفوذ بر مسلمانان، گسترش عمق استراتژیک و موقعیت ممتاز ژئوپلیتیک... همواره منافع منطقه ای سعودی ها را با تهدید مواجه می کند.

در سطح بین المللی: ایران با نزدیک شدن به روسیه، تشکیل اوپک گازی، حل مساله هسته ای و نزدیکی به اروپا، بازتولید مشروعیت تاریخی و مذهبی و... سعودی را با تنگناهای استراتژیک مواجه می کند.

بر همین اساس و در ادامه این جلسه سناریوهایی برای آینده این روابط ترسیم شد که در گزارش کامل این نشست خواهد آمد.

اساتید و صاحب نظران حاضر در جلسه نیز نکاتی را مطرح کردند که اهم آن عبارتند از:

- تهدیدات و فضای بر شمرده برای عربستان فضای جدیدی نیست و سیاست عربستان همواره ثابت بوده است. در نظام حکومتی عربستان نیز اتفاق تازه ای نیافتاده، لذا فضای فعلی روابط با سعودی ها را باید در تداوم فضای سابق جستجو کرد و به راه حل رسید.
- منطق سیاست خارجی سعودی ها هابزی و دشمنی نیست بلکه بیشتر رقابتی است.

- بحث سیاست خارجی را نمی توان احساسی و تقابلی یا تعاملی فرض کرد، بلکه عرصه آن منافع و مصالح است. از این منظر ایران و سعودی ها زمینه و مشترکات زیادی برای همکاری دارند که می توان روی آنها تمرکز کرد مانند: نفت، حج سازمان همکاری اسلامی و...لذا اگر فضای کنونی مدیریت شود، مشکلات پیش آمده نیز حل و فصل خواهد شد.
- پیروزی انقلاب اسلامی در تعیین صورت بندی سیاست خارجی عربستان نقش مهمی داشته است. ضمن اینکه در مواضع سعودی ها، خرد سیاسی مشاهده نمی شود. همچنین در تحلیل رفتار سیاست خارجی عربستان نقش و نفوذ قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای را نباید نادیده گرفت. در پایان به این نکته اشاره شد که با توجه این که در این جلسه صرفا رفتار سیاست عربستان سعودی مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت، لذا لازم است در جلسه ای جداگانه، رفتار سیاست خارجی ایران نیز مورد تجزیه تحلیل قرار گیرد تا بتوان راهکارهای اجرایی جامع و کامل تری را ارائه داد.